

N vervangende ondernemer A
MH/ND/AS
868-2021

Brussel, 7 december 2021

ADVIES

over

HET STELSEL VAN VERVANGENDE ONDERNEMERS

Op 5 oktober 2021 heeft de Hoge Raad voor de Zelfstandigen en de KMO van de heer David Clarinval, Minister van Middenstand, Zelfstandigen, KMO's en Landbouw, Institutionele Hervormingen en Democratische Vernieuwing, een adviesvraag ontvangen over het stelsel van de vervangende ondernemers.

Na raadpleging van de commissie Algemeen KMO-beleid heeft de plenaire vergadering van de Hoge Raad op 7 december 2021 onderstaand advies uitgebracht.

CONTEXT

Het stelsel van vervangende ondernemers werd op 1 juli 2010 ingevoerd, overeenkomstig de artikelen 78 tot 87 van de wet van 28 april 2010 houdende diverse bepalingen. Dit stelsel biedt een zelfstandige die wordt geconfronteerd met omstandigheden die hem beletten zijn beroepsactiviteit voort te zetten, de mogelijkheid deze tijdelijk te schorsen zonder dat de continuïteit ervan in het gedrang komt. Door het register van vervangende ondernemers (ERVO) te raadplegen, heeft de zelfstandige in kwestie de mogelijkheid om een vervanger te vinden. De kandidaat-vervangende ondernemer moet zich via een erkend ondernemingsloket in dit register laten inschrijven, met vermelding van de activiteitssector(en) waarvoor hij zijn diensten aanbiedt. De inschrijving in het register, die elk jaar moet worden vernieuwd, ligt tussen 34 en 90,5 euro.

De regeling, die tot doel heeft een veilig kader te bieden om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, is niet zo succesvol geweest als verwacht. Terwijl er op 1 november 2011 39 geregistreerde vervangers waren, is het aantal geregistreerde vervangers sindsdien alleen maar gedaald en is het sinds 2016 bijna nul.

De FOD Economie wijst erop dat de instandhouding van dit stelsel veel middelen vergt in het kader van de actualisering van de interface van de Kruispuntbank van Ondernemingen, ook al is het gebruik ervan zeer gering.

De Hoge Raad wordt verzocht zich uit te spreken over de mogelijkheid om deze regeling af te schaffen en de verschillende mogelijkheden te onderzoeken om het systeem aantrekkelijker te maken, indien hij van mening is dat de regeling moet worden gehandhaafd.

STANDPUNTEN

A. Redenen voor het geringe succes van de regeling

Het verslag over het wetsontwerp stelt dat "naast het feit dat het belangrijk is voor zelfstandigen die een vervanger zoeken, strekt dit systeem er ook toe aan starters of zelfstandigen de kans te bieden om via vervanging een nieuwe bron van activiteiten te vinden. Voorts richt het systeem zich tot gepensioneerden die er eventueel belangstelling voor hebben hun bekwaamheden ten dienste te stellen van een vervangen zelfstandige."

Het moet echter worden gezegd dat dit stelsel in meer dan tien jaar weinig succes heeft gehad, zowel bij de sollicitanten als bij de kandidaten voor vervanging. Het gebrek aan kennis

van dit stelsel bij de zelfstandigen is zeker een verklarende factor, maar er zijn verschillende andere redenen voor het feit dat dit stelsel niet aantrekkelijk is voor de zelfstandige die moet worden vervangen, hetgeen er logischerwijs toe heeft geleid dat de vervangingskandidaten weinig aangesproken werden en dat het register nog slechts een zeer klein aantal kandidaten telt.

In de eerste plaats lijkt het principe achter dit stelsel niet relevant te zijn voor zelfstandigen die moeten worden vervangen. Zelfstandigen zijn vaak terughoudend om hun bedrijf, dat als een levensproject wordt beschouwd, toe te vertrouwen aan een persoon die zij niet kennen en die in een register is ingeschreven. Vervanging vereist een vertrouwensrelatie, die door het stelsel van de vervangende ondernemer niet direct mogelijk is.

Ten tweede is dit stelsel financieel niet aantrekkelijk genoeg voor zowel de vervangen zelfstandige als de vervangende aannemer. De afwezige zelfstandige moet immers zijn bijdragen aan de sociale zekerheid blijven betalen terwijl hij wordt vervangen, terwijl de vervangende zelfstandige onder het sociaal statuut van de zelfstandigen blijft vallen en dus socialezekerheidsbijdragen blijft betalen, zelfs tijdens de periode waarin hij geen ondernemer vervangt, tot hij uit het register wordt geschrapt.

Er dient ook op gewezen dat het, gezien de complexiteit en de mate van specialisatie die voor veel zelfstandige activiteiten vereist zijn, niet gemakkelijk is om via een dergelijk stelsel een vervanger met de juiste vaardigheden te vinden.

Ten slotte heeft een aantal beroepen eigen vervangingsregelingen of -praktijken ontwikkeld, met als doel een beroep te kunnen doen op een vertrouwd netwerk wanneer een houder van één van deze beroepen zijn of haar zelfstandige activiteit tijdelijk niet meer kan uitoefenen. Op sectoraal niveau bestaat er bijvoorbeeld een vervangingsstelsel in de landbouwsector¹, goede praktijken in het netwerk van boekhandelaren, en verschillende systemen bij de intellectuele beroepen en in de gezondheidszorg. Het gaat om systemen van vervanging (met name bij notarissen² en gerechtsdeurwaarders³) of een vorm van georganiseerde ondersteuning van een dienstverlener die niet in staat is zijn beroepsactiviteit uit te oefenen.

B. Alternatieve maatregelen

Gezien de verschillende aspecten die hierboven zijn uiteengezet, acht de Hoge Raad het niet wenselijk het stelsel van vervangende ondernemers te handhaven, ook al ontbreekt voor verschillende sectoren en beroepen nog steeds een systeem van vervanging. Het gaat er dus niet om dit stelsel te versterken of de voorwaarden ervan uit te breiden, maar wel om meer bekendheid te geven aan alle sectorale initiatieven, bijvoorbeeld door middel van een specifieke voorlichtingscampagne en een gids op de website van de bevoegde overheden.

Bovendien moet uit preventief oogpunt een voorlichtingscampagne voor zelfstandigen worden georganiseerd over de psychosociale risico's waaraan zij in het bijzonder zijn blootgesteld, om hen bewust te maken van het belang van een vertrouwensnetwerk in hun beroep, indien daarin op sectoraal niveau niet is voorzien, en om hen bewust te maken van alle acties op het gebied van de geestelijke gezondheid. Zelfstandigen moeten worden geholpen om een echte risicocultuur te ontwikkelen met betrekking tot de mogelijkheid van een tijdelijke stopzetting van de activiteit, hetzij vrijwillig hetzij gedwongen.

¹ Cf. <http://www.fsraw.be/>.

² Cf. art. 63-67 van de wet tot wijziging van de wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt.

³ Cf. art. 524 van het Gerechtelijk Wetboek.

In dit verband wordt erop gewezen dat er momenteel verscheidene initiatieven⁴ zijn ontplooid op het gebied van burn-out en psychosociale risico's bij zelfstandigen, die ook verder moeten worden bevorderd. Sommige van deze initiatieven dringen aan op de noodzaak een vertrouwensnetwerk te creëren. Het in de algemene beleidsnota van de Minister voor de Zelfstandigen en KMO's aangekondigde project om zelfstandigen te sensibiliseren over de risico's van stress en burn-out, dat onder meer voorziet in instrumenten zoals opleiding, peetschap, individueel advies en coaching⁵, past in datzelfde perspectief en moet doeltreffend worden gecommuniceerd. Deze aanpak lijkt veelbelovender en beter verankerd in de realiteit van de zelfstandigen dan een stelsel van vervangende ondernemers.

BESLUIT

Hoewel de Hoge Raad erkent dat het belangrijk is te voorzien in mechanismen ter vervanging van zelfstandigen die met bepaalde omstandigheden worden geconfronteerd, is hij geen voorstander van de handhaving van de regeling voor vervangende ondernemers.

Het gebrek aan belangstelling voor dit systeem bij de ondernemers die moeten worden vervangen, kan worden verklaard door verschillende redenen (wantrouwen, de complexiteit van de activiteit, kosten, enz.) waarvan sommige inherent zijn aan het beginsel zelf van het stelsel.

Anderzijds beklemtoont de Hoge Raad zowel de noodzaak van de bewustmaking van alle sectorale initiatieven die alternatieve oplossingen bieden, als het belang van preventieve maatregelen tegen de psychosociale risico's waaraan zelfstandigen in het bijzonder zijn blootgesteld.

⁴ Zie bijvoorbeeld: <https://www.ucm.be/actualites/independant-en-burn-out-ou-en-depression-ucm-vous-aide> .

⁵ Zie : Doc. 55 2294/ (2021/2022), beleidsnota Zelfstandigen, KMO's en Landbouw, blz.19-20.